

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук

Маладики Лариси Володимирівни

на дисертацію Олексієнко Наталії Олегівни

«Формування моральної культури у майбутніх бакалаврів цивільного захисту

в процесі вивчення української мови», подану до захисту на здобуття

наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження. Актуальність та доцільність проблеми дослідження, обраної Н. О. Олексієнко, не викликає сумнівів. Необхідність формування національних і моральних цінностей, розширення україномовного освітнього середовища визначає важливість та першочерговість питань моральної культури студентської молоді. Система духовних цінностей і переконань, широкий світогляд, високий рівень культурного розвитку, громадянська зрілість та національна гідність є підґрунтям ефективного освітнього процесу.

Підготовка фахівців цивільного захисту в закладах вищої освіти Державної служби України з надзвичайних ситуацій здійснюється на моральних засадах.

Вміння діяти в кризових, екстремальних та надзвичайних ситуаціях службової діяльності, надавати необхідну допомогу постраждалим, зберігати духовну стійкість та моральну витривалість в непередбачуваних обставинах вимагає формування моральної культури як важливої складової професійної підготовки. Українська мова є основою національного та морального виховання.

Виходячи з цих міркувань, дисертаційне дослідження Олексієнко Наталії Олегівни «Формування моральної культури у майбутніх бакалаврів цивільного захисту в процесі вивчення української мови» вважаємо актуальним і на часі.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі, підтверджена глибоким критичним аналізом теоретичних та практичних основ проблеми, а також використанням сучасних методологічних підходів та принципів, що стосуються формування моральної культури у майбутніх бакалаврів цивільного захисту в процесі вивчення української мови.

В роботі чітко визначений науковий апарат, коректно сформульовані дослідницькі завдання, обрані методи відповідають окресленим завданням, що дало можливість досягнути поставленої мети.

Опрацьована джерельна база налічує 319 найменувань.

Обґрунтованість представлених здобувачем наукових положень базується на основі проведеного аналізу та узагальнення зібраних і опрацьованих особисто автором первинних матеріалів та достатнім обсягом вибірки. Для оптимальної достовірності результатів до експерименту залучено 315 осіб в експериментальній групі та 314 осіб – у контрольній, що забезпечує достатню репрезентативність дослідження.

Експериментальною базою були Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Національний університет цивільного захисту України (м. Харків), Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України. Результати проведеного дослідження засвідчують ефективність впроваджених дисертанткою заходів з удосконалення системи формування моральної культури у майбутніх бакалаврів цивільного захисту в процесі вивчення української мови, що дозволило сформувати в більшості курсантів експериментальної групи середній і високий рівні сформованості моральної культури за визначеними критеріями.

Загальні висновки структурно повністю відповідають завданням дослідження.

Наукова новизна дослідження є незаперечною. Вона полягає в тому, що Олексієнко Н. О. вперше визначено та розкрито специфіку моральної культури в системі професійної підготовки майбутніх бакалаврів цивільного

захисту; обґрунтовано роль, місце та функції української мови у формуванні моральної культури фахівців цивільного захисту; розроблено структурно-функціональну модель формування моральної культури в майбутніх бакалаврів цивільного захисту; удосконалено методичні підходи до формування моральної культури; подальшого розвитку отримали положення щодо вивчення особливостей підготовки майбутніх бакалаврів цивільного захисту в контексті формування моральної культури під час вивчення української мови; організації процесу формування моральної культури в майбутніх бакалаврів цивільного захисту та відповідних принципів; уточнено наукові поняття «моральна культура», «особистість бакалавра цивільного захисту», «педагогічні засади», «педагогічні умови».

Оцінюючи **практичну значущість результатів дисертаційного дослідження**, слід зазначити, що дисертанткою реалізовано структурно-функціональну модель формування моральної культури у майбутніх бакалаврів цивільного захисту; впроваджено у практику діяльності ЗВО методичні вказівки із дисципліни «Українська мова і культура»; розроблено тестові завдання та опитувальники щодо моніторингу сформованості моральної культури в майбутніх фахівців цивільного захисту; створено та апробовано комплекс навчально-методичного забезпечення формування моральної культури в майбутніх бакалаврів цивільного захисту (зміст, форми, методи професійної підготовки майбутніх бакалаврів цивільного захисту в процесі вивчення української мови).

Основні результати і висновки дослідження можуть бути використані в освітньому процесі ЗВО під час викладання української мови та інших культурологічних дисциплін, читання курсів з основних методик, спецкурсів, спецсеминарів, тренінгів тощо, а також для підвищення педагогічної майстерності викладачів у процесі розроблення нормативних і варіативних навчальних курсів.

Результати дослідження належним чином апробовані і впроваджені в освітянську практику ДСНС України, про що свідчать відповідні довідки.

Відповідність структури та змісту дисертації вимогам щодо кандидатських дисертацій. Структура дисертації та обсяг основного тексту відповідають чинним вимогам до кандидатських дисертацій. Робота чітко структурована та характеризується логічною цілісністю, матеріал викладений послідовно, а також комплексно розкрита проблема, визначена у дослідженні.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади формування моральної культури у майбутніх бакалаврів цивільного захисту в процесі вивчення української мови» – чітко і послідовно викладено результати аналізу досліджуваної проблеми в теоретико-педагогічному контексті. Автором обґрунтовано категоріально-термінологічний апарат наукового дослідження (стор. 23-41). З'ясовано сутність і зміст категорій «мораль», «культура», «моральність», «виховання», «моральна культура» та ін.

Ми також позитивно оцінюємо здійснене уточнення змісту поняття «моральна культура бакалавра цивільного захисту» (стор. 40).

Важливим вбачаємо визначення функцій української мови, які є суттєвими у становленні та розвитку моральної культури у майбутніх бакалаврів цивільного захисту (стор. 62-76).

У другому розділі – «Науково-методичне обґрунтування структурно-функціональної моделі формування моральної культури у майбутніх бакалаврів цивільного захисту в процесі вивчення української мови з використанням діагностики» – дисертанткою викладено результати проведеного контент – аналізу документів, що визначають зміст освіти з відповідних напрямів підготовки (стор. 85-88).

Здійснено ґрунтовний аналіз стану сформованості моральної культури в майбутніх фахівців цивільного захисту, а також з'ясовано рівень обізнаності науково-педагогічних працівників ЗВО ДСНС України з цієї проблеми (стор. 88-105). Визначено критерії, рівні та показники сформованості моральної культури курсантів (стор. 106-117).

Автором послідовно обґрунтовано складові моделі формування моральної культури майбутніх бакалаврів цивільного захисту (стор. 117-145),

що потрактована як «схематична структура елементів формування моральної культури майбутніх бакалаврів цивільного захисту в процесі вивчення української мови та опис наявних зв'язків між ними» (стор. 119).

У третьому розділі – «*Організація та результати педагогічного експерименту*» – викладені основні методичні підходи і висвітлено результати аналізу ефективності експериментальної роботи з формування моральної культури у майбутніх бакалаврів цивільного захисту в процесі вивчення української мови.

На підставі попередньо проведеного теоретико-аналітичного та пошуково-діагностичного етапу дослідження детально структуровано методика формувального експерименту (стор. 147-168). Узагальнено результати змін в розподілах майбутніх фахівців у галузі цивільного захисту за всіма критеріями і рівнями сформованості моральної культури, які відбулися внаслідок упровадження в практику педагогічних інновацій (стор. 170-202).

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. Аналіз публікацій Н. О. Олексієнко засвідчив їхню відповідність (кількісну і якісну) вимогам до оприлюднення результатів кандидатського дослідження. Основні результати дослідження висвітлено в 17 одноосібних наукових публікаціях, у тому числі: 7 статей, з яких 6 опубліковані у провідних наукових фахових виданнях (із них 5 одноосібних), 1 в зарубіжному періодичному виданні; 1 методичні вказівки.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорено на науково-практичних конференціях різних рівнів.

Позитивної оцінки заслуговують додатки, які унаочнюють етапи та результати здійсненої експериментальної, а також навчально-методичної роботи.

Автореферат дисертації за структурою та змістом відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки дисертаційного дослідження. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Олексієнко Наталії Олегівни, слід вказати на деякі **зауваження та дискусійні питання:**

1. У дослідженні бракує аналізу праць зарубіжних науковців щодо професійно-педагогічної комунікативної діяльності викладача вищої школи.

2. У дисертаційному дослідженні ретельно виписано загальнодидактичні та лінгводидактичні принципи навчання української мови майбутніх бакалаврів цивільного захисту, однак у тексті роботи доцільно було б вказати, як вони застосовувалися щодо реалізації завдань дослідження.

3. Дисертаційна робота базується на проведенні досить ґрунтовного педагогічного експерименту. Проте в роботі не конкретизовано процес застосування інноваційних технологій під час проведення формувального етапу. На нашу думку, необхідно було б розкрити їх зміст та етапність впровадження у навчальний процес.

4. Практична цінність роботи значно зросла б, якби було подано методичні рекомендації для викладачів щодо формування ціннісних засад та моральних аспектів освітньої діяльності у ЗВО ДСНС України.

5. Є деякі зауваження до оформлення дисертаційної роботи, зокрема вважаємо, що табличне представлення експериментальних даних доцільно було б подати в додатках (стор. 98-105).

Зазначені вище зауваження та пропозиції мають дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертація Олексієнко Наталії Олегівни «Формування моральної культури у майбутніх бакалаврів цивільного захисту в процесі вивчення української мови» є завершеною, самостійною науковою працею, має достатнє теоретичне й практичне значення та повністю відповідає вимогам п.п. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор заслуговує на присудження наукового

ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри пожежно-профілактичної
роботи Черкаського інституту пожежної
безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного
університету цивільного захисту України

 Л. В. Маладика

Підпис Маладики Л. В. засвідчую:
Вчений секретар Черкаського
інституту пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля Національного
університету цивільного захисту України

 С. М. Биченко